

Таким чином, наявність могутнього освітнього і наукового середовища, як демонструє світовий досвід, дозволяє сформувати базові компоненти інтелектуального потенціалу суспільства, завдяки якому суспільство має перспективи свого розвитку. Саме тому розвиток даних соціальних інститутів має пріоритетний характер в багатьох країнах світу. Однак потрібно мати на увазі, що практично всі вектори трансформації освітніх систем, сформовані під впливом глобалізації, несуть в собі як вигоди, так і ризики для сучасних суспільств.

Література:

1. Делягин, М. Мы можем не только выжить, но и извлечь из процесса стратегическую выгоду [Текст] / М. Делягин // Глобализация: Обзорные статьи. – Б. в. с., Б. г. – С. 7-12.
2. Сперанский, В. И. Глобализация, профсоюзы и ТНК в реформируемой России (на примере нефтегазового комплекса) [Текст]: Монография/ В.И. Сперанский, А. А. Ященко – М.: Русская нов., 2002. – 272 с.
3. Глобальні проблеми людства як фактор трансформації освітніх систем: Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф.-семінару кер. ВНЗ та вчен.-дослідників із проблем освіти / М-во освіти і науки України, Акад. пед. Наук України, Харк. обл держ. адміністрація, Рада ректорів Хар. регіону, Нар. Укр. Акад. – Х.: Вид-во НУА, 2007. – 264 с.
4. Бек, У. Что такое глобализация? Ошибки глобализма – ответы на глобализацию [Текст]/ У. Бек; пер. с нем. – М.: Прогресс – Традиция, 2001. – 304 с.
5. Giddens, A. The third way. The renewal of social democracy [Текст]/ A. Giddens. – London: Polity Press, 1998. – 45 p.

Запорожець Н.В.

Одеський національний політехнічний університет

Сучасні проблеми формування системи інноваційної освіти в Україні

Кардинальне реформування українського суспільства закономірно супроводжується принциповим оновленням усіх соціальних інститутів і систем, у тому числі й системи освіти. Україна, яка стала на шлях демократизації, відкритості та гуманістичних орієнтацій, поряд з питаннями про суспільний устрій, ключовими стають проблеми пошуку національної ідеї, ціннісних орієнтирів, виховного ідеалу, нових тенденцій в освіті [1]. Як стверджують сучасні політики і науковці, перший етап трансформацій в країні завершено «завдяки інноваційному імпульсу, що надала «інформаційна хвиля» науково-технічного прогресу суспільства; прискорився темп цивілізаційного розвитку». Подальша логіка розвитку суспільства є логікою інноваційних реформ, серед яких значну роль відіграватимуть реформи освіти [3].

У цій ситуації помітно активізувався пошук інноваційних моделей загальної і професійно-педагогічної освіти. Розроблена педагогічна доктрина, концепція змісту

загальної середньої освіти, школи перейшли на 12-річний термін навчання, упроваджується науковий аналіз процесу підготовки та діяльності педагогічних кадрів: аксіологічні основи педагогічної освіти (Н.В. Гузій, М.М. Левіна, В.О. Сластьонін, Е.Н. Шиянов); дієвий підхід у професійному становленні вчителя (В.П. Андрушенко, В.І. Бондар, О.В. Бондаревська, О.Г. Мороз, Е.І. Рогов); педагогічні технології у підготовці вчителя (В.П. Безпалько, І.М. Дичківська, І.А. Зязюн, Р.П. Скульський, В.О. Сластьонін) [2].

У той же час у системі освіти існує ряд суперечностей та протиріч, що виявлені в інноваційній педагогічній практиці. До них, зокрема, можна віднести:

- між збільшеними вимогами до особистості вчителя-професіонала й неготовністю системи педагогічної освіти до забезпечення процесу її становлення і розвитку;
- між визнанням необхідності впровадження сучасних психолого-педагогічних і акмеологічних концепцій та їх недостатнім використанням;
- між об'єктивною потребою освітньої практики в досягненні педагогічного професіоналізму та неоднозначним трактуванням у науці його феномена;
- між стихійністю інноваційних процесів у практиці шкільної освіти й необхідністю узгодження нових ідей із соціальними потребами та нормативними вимогами;
- між відсутністю належного інформаційного забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності [4].

Широкий спектр інноваційних проблем, їх активне впровадження в освітню галузь є ключовим напрямом роботи Міністерства освіти і науки України та його підрозділів, науковців АПН, вищих навчальних закладів України. У контексті приєднання до Болонського процесу перед закладами освіти постали завдання: внести зміни до структури, змісту, стандартів, форм національної вищої освіти, забезпечення якості підготовки спеціалістів на рівні європейських стандартів, адаптації навчальних планів, впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес, розвиток системи неперервної освіти з використанням ІКТ. Інноваційні методи забезпечують підняття освіти, її багатогранних секторів на якісно новий рівень [3].

Нові цілі модернізації освітньої галузі спрямовані на розвиток національної системи освіти, що має відповідати викликам часу і потребам особистості, яка здатна реалізувати себе в суспільстві, що постійно змінюється. Такі цілі освіти зумовлюють пріоритетність досліджень в галузі педагогічної інноватики, яка виокремилася у потужний напрям наукового супроводу модернізації освіти на всіх рівнях.

Головною метою системи інноваційної освіти є підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів, перебудова підходу до профорієнтації, підвищення якості навчання і виховання, оновлення змісту підготовки та перепідготовки вчительських кадрів на основі використання новітніх досягнень педагогічної науки, науково-дослідної і дослідно-експериментальної роботи, використання сучасних технологій, а також вивчення, узагальнення і упровадження передового педагогічного досвіду [1].

Інноваційну освіту варто розглядати як реалізоване нововведення в освіті – у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості

(методиках, технологіях), організації управління освітньою системою, а також в організаційній структурі закладів освіти, у засобах навчання і виховання та у підходах до соціальних послуг в освіті, що суттєво підвищує якість, ефективність та результативність навчально-виховного процесу.

Своїм об'єктом інновації визначають процеси розвитку освітніх систем на основі продукування, розповсюдження та освоєння новацій, дослідження ефективності інноваційних змін. У межах педагогічної інноватики формується відповідний термінологічний апарат, до складу якого входять поняття “інноваційний процес”, “інноваційна діяльність”, “інноваційна політика”, “інноваційний потенціал”, “інноваційне середовище” тощо [5, 6].

Основою нормативної бази інноваційної діяльності в освіті є закони України “Про освіту”, “Про загальну середню освіту”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про авторське право і суміжні права”, “Про науково-технічну інформацію”, “Про наукову і науково-технічну експертизу”. Хоча на пріоритет формування освітнього простору вказують всі сучасні законодавчі та нормативні документи, найбільш регламентують здійснення інноваційної діяльності Закони України «Про інноваційну діяльність» (від 04.07.02 р. № 40-IV), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (від 16.01.03 р. № 433-IV), накази Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності» (від 07.11.00 р. № 522), «Про затвердження Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад» (від 20.02.02 р. № 114), «Положення про здійснення моніторингу виконання інноваційних проектів за напрямами діяльності технологічних парків» (від 17.04.03 р. № 245) та інші [3, 5].

Можна визначити кілька етапів організаційної діяльності, спрямованої на розгортання інноваційних процесів та формування інноваційного освітнього простору. Серед них, як зазначають науковці, найважливішими являються:

1. Інформаційне забезпечення інноваційної діяльності, що передбачає накопичення, аналіз, поширення інформації; створення інформаційно-ресурсного банку даних інноваційних процесів на рівні держави, регіону (стан інноваційної інфраструктури, рівень інноваційної культури та інноваційного потенціалу); накопичення інформаційного потенціалу; накопичення зовнішньої та внутрішньої інформації тощо.

2. Створення загальнодержавного і регіонального правового поля інноваційної діяльності. Зміст, основні завдання цього етапу полягають у визначенні правил, алгоритмів, технологій, єдиних підходів до організації й здійснення дослідно-експериментальної роботи та інноваційної діяльності, що сприятиме формуванню інноваційної інфраструктури, інноваційного потенціалу та інноваційної культури. Це розробка методичної літератури, яка регламентує інноваційну діяльність; науково методичне консультування стосовно проблеми; укладання угод з науковцями, різними науково методичними закладами тощо.

3. Координація інноваційної діяльності: призначення консультантів, координаторів, керівників дослідно-експериментальною та інноваційною діяльністю, якщо потенціал закладу освіти недостатній для реалізації інноваційних проектів;

інформаційно-організаційний, психолого-педагогічний та науково методичний супровід інноваційної діяльності; формування інноваційної інфраструктури тощо.

4. Експертиза результатів інноваційної діяльності, яка передбачає дослідження ефективності й доцільноті інноваційної діяльності (аналіз інформації про впровадження інновацій, експертиза дослідно-експериментальної роботи та результатів цієї діяльності, порівняння результатів із прогнозуваними, їх корекція).

5. Упровадження результатів інноваційної діяльності. Цільовий та змістовий компоненти цього етапу створення умов для впровадження інноваційних продуктів у практику роботи інших закладів освіти. З цією метою можна організувати широке інформування суб'єктів навчально-виховного процесу про результати роботи об'єктів інноваційної діяльності, здійснити консультування та стажування зацікавлених працівників, за результатами інноваційної діяльності розробити методичні матеріали й рекомендації.

6. Системно узагальнююча діяльність. Під час останнього етапу передбачені систематизація й узагальнення результатів інноваційної діяльності, оформлення матеріалів дослідно-експериментальної роботи, а також видавнича діяльність, поповнення інформаційно-ресурсного банку даних науковими розробками, сучасними технологіями, результатами діагностичних досліджень, новою інформацією.

Актуальним для науковців, організаторів освіти, педагогічних працівників, представників педагогічних громадських організацій, батьків є додержання основного принципу педагогічної діяльності – не напакодити. Приймаючи рішення щодо впровадження інновації, потрібно:

- Не копіювати західні зразки, враховувати реалії країни, традиції кожної школи.
- Не допускати насильницького впровадження інновацій.
- Не виключати етап апробації з міркувань терміновості та економії коштів.
- Ураховувати, що нововведення може стати реальним тільки тоді, коли дійові особи (вчителі) мають мотивації до перетворення.

Отже, сучасні процеси розробки та впровадження педагогічних інновацій потребують усвідомлення відповідальності передусім тому, що ми не знаємо їх наслідків, тобто не знаємо, яким чином інновації, експерименти проявляться в майбутньому в учнів, які пройшли через них.

Учителі-практики, які займаються проблемами впровадження інновацій, твердять, що їм не вистачає методик, простих у використанні, а наявна методична підтримка інноваційного розвитку освіти зводиться до невпорядкованої маси передового педагогічного досвіду, інструкцій та рекомендацій [5]. Це тільки додає нові знання до вже наявного невпорядкованого набору методів і прийомів, а вчитель залишається сам-на-сам з проблемою: як здійснити перехід від теорії до практики? Інноваційні ідеї мають бути зафіксовані, розподілені, передані й прийняті своїми адресатами. Лише тоді вони (ідеї) працюватимуть у системі освіти. Мабуть, найбільші наші недоробки як в теоретичному, так і у прикладному аспектах перебувають у сфері механізму переходу ідей у конкретну справу.

У пресі, у педагогічному середовищі активно ведеться мова про неготовність учителів включатися в інноваційні процеси. І для цього є певні підстави. Але можна

впевнено сказати, що вчителі в цьому не винні, тому що до інноваційного оновлення не готова вся освітня система. Виокремимо основні ознаки такої неготовності [3,5].

По-перше, “не спрацювання” механізму інтеграції науки і практики, директивний спосіб упровадження результатів наукових досліджень і реформ, які ініціюються “згори”.

По-друге, неготовність керівної системи управління до керівництва креативними процесами в освіті, які передбачають альтернативність і розмаїття педагогічних підходів у освітньому середовищі, невміння створювати гнучкі структури управління, які дають змогу досягти консенсусу між централізацією і децентралізацією.

По-третє, неготовність управлінської системи спрямовувати інноваційні процеси на рівні вчителя, педагогічного колективу, навчального закладу, які виявилися інноваційно-спроможнішими порівняно з управлінськими структурами різних рівнів. Найбільш перспективні, життєві методичні системи навчання і виховання впродовж останнього десятиріччя були народжені саме в учительському середовищі і впроваджувалися за особистої ініціативи педагогів-практиків [5]. Проте їхня ініціатива часто гальмувалася пануванням авторитарного навчання, методикою “трансляції інформації”, накачуванням учнів знаннями, а не формування у них умінь шукати ці знання і використовувати їх на практиці.

Поширене також упровадження інновацій за принципом: “що привернуло увагу, зацікавило, деся бачили, деся читали чи чули”. Як наслідок – аритмія в роботі, хаос.

Відома практика пошукув найбільш ефективної технології через спроби і помилки. Результат у такому разі теж передбачуваний: даремно витрачений час, знервовані вчителі, занепокоєні батьки, втомлені діти, невисокі освітні показники.

Є ще “випробуваний” шлях насильного впровадження того, що існує в інших школах, намагання не відстати від “педагогічної моди”. Результатом такого підходу є зневіра вчителів у ефективності інноваційного пошуку, бо вони уже в такий спосіб впроваджували не одну методику та досвід; безсилия перед тиском вищих органів управління, які нехтують мотиваційним потенціалом, правом вибору напрямів творчого пошуку всіма учасниками педагогічного процесу [5].

В українському суспільстві від хороших педагогів вимагається бути “апостолами правди і науки”, плекати душі своїх вихованців у атмосфері добра й справедливості, але професія вчителя наділяється особливим значенням лише декларативно [4].

Нормативну підтримку інноваційної педагогічної діяльності забезпечують положення “Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності” (наказ МОН України від 17.11.2000р. № 522) та “Про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад” (наказ МОН України від 20.01.2002 р. № 114).

Положення “Про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності” упорядковує інноваційну освітню діяльність у системі освіти. Воно передбачає таку структуру організації інноваційної діяльності: розроблення інновацій у системі освіти та суб'єкти інноваційної ініціативи; ухвалення рішення про організацію та проведення експерименту, безпосередні етапи проведення експерименту; ухвалення рішення про

розширення бази, внесення змін у програму дослідно-експериментальної роботи, припинення, завершення експерименту; поширення та застосування інновацій у системі освіти; виявлення передумов щодо проведення апробації, прийняття рішення щодо масового поширення інновацій у системі освіти, виявлення засобів зберігання інформації про інновації та їх застосування у системі освіти та джерела фінансування інноваційної освітньої діяльності.

Положенням визначено такі рівні інноваційної освітньої діяльності, як всеукраїнський, регіональний, рівень окремого навчального закладу та закладу післядипломної освіти [5].

Важливими для здійснення інноваційної педагогічної діяльності в регіоні є визначення умов, серед яких: керованість інноваційною освітньою діяльністю і готовність суб'єктів педагогічної діяльності до інноваційної роботи.

Інноваційна освітня діяльність на рівні окремого навчального закладу передбачає використання інновацій, експериментальну перевірку продуктивності й можливості застосування інновацій у вищих навчальних закладах та закладах післядипломної освіти. Відповідно до Положення, навчальні заклади, які за наказом Управління освіти включені до переліку шкіл з апробації нової ідеї, отримують статус експериментального навчального закладу, що не змінює їх підпорядкування та форму власності. Поточний контроль за результатами експерименту здійснюють наукові керівники програм, а загальний – органи управління [4].

Право на масове поширення інновації має МОН України на основі експертизи Науково-методичної ради. Використання освітянами інновацій можливе лише відповідно до рекомендацій МОН України. Зокрема, Міністерство освіти і науки здійснило експертизу і дало дозвіл на масове застосування у загальноосвітніх навчальних закладах таких інновацій, як: авторська школа-комплекс М.Гузика; психолого-педагогічна система “Розвивальне навчання” (Д.Ельконіна, В.Давидова, О.Дусавицького та ін.); освітня програма “Довкілля” В.Ільченко; програма всебічного розвитку дитини “Крок за кроком” МФ “Відродження” (автор української версії – Л.Кочіна та ін.); школа життєтворчості особистості (І.Єрмаков та ін.) [5].

Цільовим державним документом, що регламентує інноваційну педагогічну діяльність в Україні, є “Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад”. У Положенні сказано, що “експериментальним навчальним закладом називають загальноосвітній навчальний заклад, у якому проводиться експеримент з перевірки резльтативності та можливості застосування освітніх інновацій.

У дослідженнях сучасних учених (М.Артохов, Г.Єльнікова, Л.Калініна, В.Проданов та ін.) поняття “регіональна освіта” розкривається як узгодженість загальнодержавних і регіональних стратегій та пріоритетів, подолання межі між освітніми можливостями різних регіонів. Водночас регіональна освіта – це формування самостійної регіональної політики; перехід від моноосвітньої системи до полікультурної освітньої різноманітності; створення можливостей для формування цілісної регіональної стратегії розвитку освіти [4].

Обласним управлінням освіти і науки насамперед рекомендують до застосування ті інновації, які пройшли експертизу Міністерства освіти і науки й мають дозвіл на масове застосування у загальноосвітніх навчальних закладах.

Обласний інститут поширює інновації за допомогою інформування про нововведення, впровадження спецкурсів, проведення методичних семінарів, тренінгів у навчальних закладах, методичної підтримки інноваційних освітніх проектів, заохочення педагогів-новаторів і створення педагогічних умов для застосування інноваційних технологій, інформування працівників системи освіти через ЗМІ з метою формування їх “інноваційної культури”, “інноваційної поведінки”, тобто орієнтації на нове бачення розв’язання проблем, на відкриття та пошук нових нестандартних рішень, засобів раціональнішого досягнення успіху.

Звісно, у здійсненні інноваційної діяльності є проблеми, які гостро відчуваються внаслідок відсутності джерел фінансування. Дуже часто підвищення якості освіти адміністрація навчальних закладів пов’язує не зі змінами навчально-виховного процесу в технологічно-змістовому аспекті, а лише зі змінами організаційного характеру. За експеримент видається наспіх проведена робота, коли неможливо ні оцінити її конкретні цілі, ні виділити більш чи менш визначений результат. Непросто заалучити науковців до керівництва експериментальною роботою, розроблення концепцій, проектів. Повільно підвищується рівень знань педагогічних працівників, які включаються до інноваційного процесу [5].

Дуже важливим, на погляд автора, є урахування типових помилок в управлінні інноваційною діяльністю. Здебільшого опір нововведенням виникає тоді, коли: не пояснені цілі змін; учителі не брали участі у плануванні нововведень; традиції та звичний стиль роботи відкинуті; зміни пояснені, але інформація щодо них неповна; не з’ясована суть змін; люди боятьсяся, що вони стануть “піддослідними кроликами”; педагогам здається, що під час підготовки перетворені припустилися помилок.

Основні засоби подолання опору педагогів щодо упровадження змін: освіта і консультування; заалучення до участі у розробленні планів упровадження інновацій; своєчасна допомога й підтримка; переговори та укладання угод спільної діяльності; надання пріоритетної ролі тому, хто чинить опір; спонукання, переконання; власний приклад творчої діяльності [5, 6].

Таким чином, інноваційна освітня діяльність – це складний процес, що потребує науково-методичного підходу на всіх рівнях управління. Всім учасникам процесу перетворень потрібно “знайти” себе: державним діячам освіти – розробити відповідні проекти і пропозиції, регіональним органам – використати у своїй практиці світовий досвід упровадження інновацій у освіту, керівникам освітніх закладів успішно реалізувати надану можливість самореалізації, педагогам – уміло використати свободу для відповідального вибору способів і методів навчання.

Високий рівень освіти є нагальною потребою сьогодення. Кожна держава, що дбає про свій рейтинг у світі та своє майбутнє, повинна ретельно розробляти стратегію й тактику управління освітою. Інноваційне середовище активізує професійну ініціативу педагогів, дає можливість подолати межу у сприйнятті нового та стереотипи професійного мислення. Освітнє середовище загалом збагачується поліваріантністю. Для педагогічної практики це дає можливість вибрati,

трансформувати існуючий інноваційний досвід, а також продукувати, алгоритмізувати власні педагогічні ідеї.

Література:

1. Гузій Н.В. Педагогічний професіоналізм: історико-методологічні та теоретичні аспекти: Монографія. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2004. – 243 с.
2. Мазоха Д.С. Инновационные технологии формирования профессионализма учителя в системе непрерывного образования – Режим доступу:
<http://studentam.net.ua/content/view/7665/97/>
3. Удод О.А. Інновації в освіті – основа модернізації галузі в сучасних умовах – Режим доступу: <http://innovosvita.com.ua/>
4. Ващенко Л. Регіональної моделі управління інноваційними процесами системи загальної середньої освіти – Режим доступу:
<http://osvita.ua/school/manage/289/?list=1>
5. Сиротинко Г. Інноваційний потенціал освіти: досягнення на тлі проблем – Режим доступу: <http://www.cippe.edu.ua/>
6. Ващенко Л. Проектування інноваційно-розвиваючого середовища в освіті// Неперервна професійна освіта: теорія і практика.— 2007.— Вип. 3.— С. 20–27.

Змирлі I.В., к.е.н. Дорошук Г.А.

Одеський національний політехнічний університет

Формування системи інноваційної освіти

Сьогодні освіта і наука глибоко інтегровані в економіку, суспільне життя, а їх рівень та якість істотно впливають на якість життя. Входження освітньої сфери України до Європейської зони вищої освіти є, безсумнівно, важливою складовою модернізації освіти у контексті інноваційної моделі розвитку. Переведення економіки на інноваційний шлях розвитку вимагає внесення кардинальних змін у механізми формування та реалізації державної науково-технологічної політики в Україні.Хоча науково-технічний потенціал України залишається досить потужним, проте недостатнє фінансування наукових, науково-дослідних робіт, незадіканість використанні їх результатів вітчизняною економікою ізольованість науки й освіти від підприємницької сфери причиною низьких показників інновативності української економіки. Підвищення рівня наукових досліджень неможливе без достатнього за обсягом, чітко структурованого й ефективного бюджетного фінансування науково-технологічної сфери протягом тривалого періоду. На жаль, загальний рівень, структура і механізми фінансування науково-технічної сфери в Україні суттєво ускладнюють реальне використання можливостей науково-технологічного потенціалу як потужного фактора розвитку економіки та переведення її на інноваційну модель розвитку. Впровадження інновацій в освіті є і потребою, і вимогою, і завданням, і об'єктивною реальністю. Держава відчуває загальну потребу в освічених спеціалістах з високим рівнем культури, мобільності, творчості, адаптивності до соціально-